

Stervende Bruinvis bij Camperduin levert schat aan gegevens op

Phocoena phocoena

Arnold Gronert

Het begon allemaal op zaterdag 18 januari 1992 met een anoniem gebleven wielrenner. *'Willen jullie De Windbreker bellen. Er zwemt hier een Bruinvis voor de dijk'*, riep hij vanaf de kruin van de Hondsbossche Zeewering naar Henk Steenhuis, Hans de Wit, Willem de Rover en Gerrit Kistemaker. Dit viertal was op het erf van de familie Kroon in Camperduin bezig de boten klaar te maken voor een middagje vissen op zee.

Het zou er niet meer van komen. Henk Steenhuis spoedde zich in zijn waadbroek naar zee. Hans de Wit belde naar De Windbreker: *'Wij komen zo meteen een Bruinvis brengen. Hij leeft nog. Tot straks'*.

Snel de spullen gepakt voor de opvang van de Bruinvis. Bovendien nog even gebeld met Lenie 't Hart in Pieterburen, ons steunpunt bij strandingen van Zeehonden. Maar ook in dit geval van een Bruinvis geeft ze raad: *'ORS geven, met het luchtgat omhoog neerleggen, nat houden met natte doeken en vooral zorgen voor rust'*.

De telefoonnummers van het Dolfinarium in Harderwijk liggen naast het toestel. Eerst even afwachten tot het moment van binnenkomst.

Een kwartier later komen

De Bruinvis snel op transport naar Leiden

Tekening: Arnold Gronert.

Hans de Wit, Henk Steenhuis en Willem de Rover voorrijden. De Bruinvis ligt achter in de laadbak. Helaas is hij al dood...

'Op een gegeven moment blies hij lucht uit de opening op zijn kop, gevolg door allemaal schuim', vertelt Henk Steenhuis. *'Toen was het gebeurd met 'm'*.

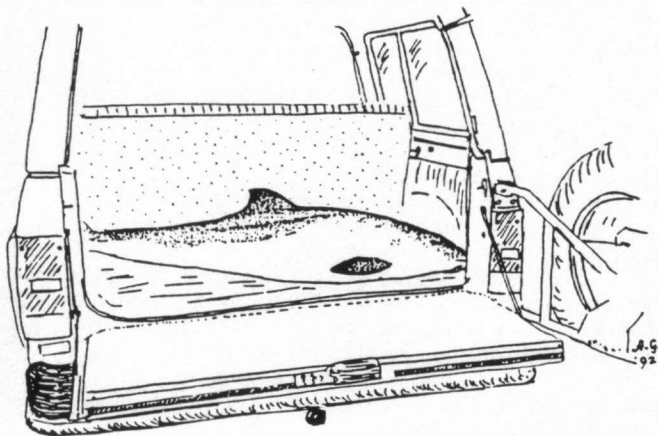
De plannen moeten nu worden gewijzigd. De Bruinvis, een volwassen vrouwtje, moet nu in plaats van naar Harderwijk, naar het Nationaal Natuurhistorisch Museum in Leiden. Dank zij Hans Adema lukt het om Chris Smeenk conservator van het museum, te pakken te krijgen. *'Een zo*

verse Bruinvis krijgen wij niet vaak in handen. Alleen zit ik met één probleem' stelt Chris Smeenk somber vast, *'de dienstauto is gisteren total-loss gereden en de andere auto is met een excursie mee en komt pas na het weekend terug'*. De oplossing is snel gevonden: *'Dan komen wij hem toch zelf brengen'*.

Even later tillen Menno Jonk en Mark Snip het 48 kilo zware dier voor ons in het Windbrekervoertuig, dat daarmee opnieuw zijn waarde bewijst. Om half vijf komen wij in Leiden aan waar Chris Smeenk en Marjan Addink in de snijruimte alles al klaar hebben staan.

Even later arriveert prof. A. Osterhaus van het RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne) te Bilthoven. Op twee plaatsen in de zij van de bruinvis wordt de speklag van 2 cm weggesneden. Een nier en een stukje longweefsel worden verwijderd. Tevens worden bloedmonsters verzameld voor onder andere onderzoek naar virussen. Nog de zelfde zaterdagavond wordt dit onderzoek aangepakt, weekend of geen weekend. Dit kan niet wachten. Hoe verser het materiaal is, hoe beter.

De rest van het snijwerk wordt maandag 20 januari voortgezet door Manuel Garcia Hartmann, een dierenarts die zich heeft gespecialiseerd in zeezoogdieronderzoek. Wij worden uitgenodigd om ook hierbij aanwezig te zijn. Met beide handen nemen wij dit aan, hoewel wij worden gewaarschuwd voor de bloederige kant van het schouwspel.

Het schouwspel maandag blijkt inderdaad wel wat bloederig te zijn, maar is zó interessant dat wij er verder geen erg in hebben. Eerst wordt er een serie foto's van het dier gemaakt. Aan de hand van het sterk afgesleten gebit wordt de leeftijd op tien à vijftien jaar geschat. De preciese lengte van het puntje van de snuit tot de staartwortel bedraagt 147,5 cm.

Ondanks de speklag van 2 cm wordt de conditie als mager betiteld. Her en der op de huid zitten ovale plekje's. Deze zogenaamde pokplekken worden uitgesneden en in flesjes met formaline gestopt. Met een wat grotere wond bij de staart gebeurt hetzelfde. *'Dit is een oude wond die niet meer dicht wil'*, vertelt Manuel. *'Een chronische ontsteking die zeer pijnlijk moet zijn geweest'*.

Het blijkt lang niet de enige kwaal van de Bruinvis te zijn. Dat zal bij de vele uren durende sectie duidelijk worden. Een gedeelte van de speklag zal op PCB's onderzocht worden. Een stuk spierweefsel wordt van de rug af gesneden voor het aantonen van zware metalen. Dan worden aan één zijde met een soort snoeischaar de ribben doorgeknipt en even later liggen alle organen bloot. Eerst wordt een urinemonster genomen. Dit ziet er nogal bloederig uit, terwijl het normaal een gele kleur hoort te hebben. De reden blijkt als de blaas wordt bekeken en er een bloeding in blijkt te zitten. Van elk orgaan

Eerst wordt een nier weggenomen. Tekening: Arnold Gronert.

wordt een stukje afgesneden en in een apart buisje gestopt om daarna in de koelkast te verdwijnen.

Zo zullen de longen, de lever, het hart, de lymphklier, de pancreas, de nieren, de milt, de blaas, en de darmen nader worden onderzocht in laboratoria.

Het bekkenbotje dat zorgt voor de ophanging van de baarmoeder wordt weggenomen om later vergeleken te worden met de in het museum aanwezige collectie.

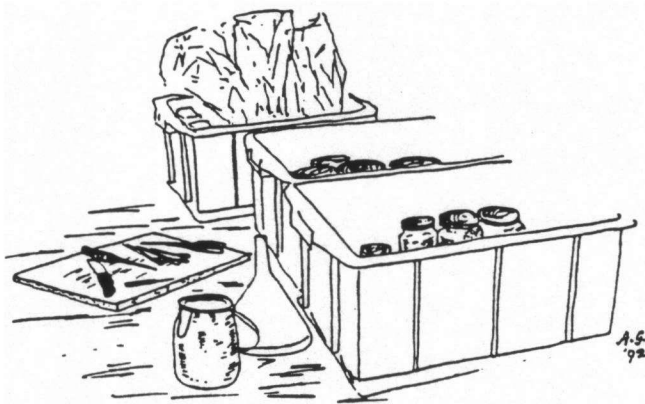
Dan wordt de bijnier verwijderd. Bij doorsnijding blijkt er een bloeding in te zitten. Bovendien komen er wit/gele plekken in voor, hetgeen niet gezond is.

In de nieren worden kleine zwarte steentjes aangetroffen die met veel geduld worden verzameld. Tijdens de hele sectie valt op hoe nauwkeurig er wordt gewerkt. *'Wij zoeken naar ziektes die nog niet erg bekend zijn, onder andere in verband met milieuvervuiling'*, legt Manuel uit. *'De afwijkingen die wij dan willen zien zijn erg klein, vandaar'*. Het voorzichtige vermoeden

dat het dier drachtig zou zijn, blijkt niet het geval te zijn. De lichte zwelling bij het geslachtsorgaan en de opgezette tepels blijken een andere en veel ernstiger oorzaak te hebben. De melkklieren zijn extreem ziek. Een gele smurrie heeft zich er opgehoopt. Manuel neemt er eerst foto's van en daarna een aantal monsters.

'Het komt de laatste tijd steeds meer voor dat er zieke melkklieren worden aangetroffen', stelt Manuel vast. *'Deze heeft het wel heel erg. Voor de populatie is dit een ernstig verschijnsel. Het houdt in dat er geen moedermelk wordt aangemaakt. Een eventueel jong blijft daardoor verstoken van moedermelk en is dus gedoemd te sterven'*.

Na het opensnijden van het geslachtsorgaan en de eierstokken kan Manuel vaststellen dat het dier in haar leven wel drachtig is geweest. De eierstokken leveren nog een verrassing op. Normaal is alleen de linker eierstok actief, maar bij dit exemplaar

Boxen met zakjes en flessen voor verder onderzoek.

Tekening: Arnold Gronert.

blijken beide eierstokken actief te zijn geweest.

Dan zijn de longen aan de beurt. Ook die blijken verre van gezond. Ze zien er 'kazig' uit, hetgeen wil zeggen dat overal gele vlekken zijn te zien. Bovendien blijkt er een groot aantal longwormen in te zitten.

De twee kilo zware lever is ernstig aangetast. De kleur is afwijkend en ook de structuur is verkeerd. Bovendien wordt er leverbot in aangetroffen.

Deze slecht werkende lever is één van de redenen waarom het dier zo mager is.

Dan worden de drie (!!) magen bekeken. Ook dat geeft een somber beeld. Ze blijken alledrie leeg te zijn. Merkwaardig genoeg wordt in de eerste maag wel een platte witte boon aangetroffen. Verder worden er diverse grote en kleine zweren in de maagwand ontdekt, plus een aantal parasieten.

De uiteindelijke doodsoorzaak kan Manuel na het zien

van al deze zaken nog niet met zekerheid vaststellen. *'Ademhalingsproblemen hebben de directe dood veroorzaakt'*, zegt Manuel, *'maar de rest zal moeten blijken uit de resultaten van de diverse onderzoeken. Dit dier levert in ieder geval weer veel nieuwe gegevens op, vooral omdat hij zo bijzonder vers was. In Nederland en Groot-Brittannië zijn wij met dit onderzoek het verst, maar toch weten wij er nog maar heel weinig van'*. Wij zijn blij dat wij als 'Windbreker' ons bescheiden steentje hieraan hebben bijgedragen.

Met dank aan de vier mannen die de Bruinvis uit zee hebben gevestigd, aan de mensen van het museum in Leiden die ons met zo veel geduld wegwijst hebben gemaakt en aan de anonieme wielrenner waarmee dit verhaal begon.

■ Arnold Gronert, Plein 1945 nummer 9, 1755 NH Petten, 02268 - 1209.

Zie ook De Windbreker van februari 1992, nummer 45, bladzijden 7-9.

Symposium 'Het dier als duinbeheerder'

7 november

Dit jaar bestaat de Stichting Duinbehoud vijftien jaar. Ter gelegenheid daarvan wordt op zaterdag 7 november 1992 het jubileumsymposium 'Van kniptor tot konik...: het dier als duinbeheerder' georganiseerd. Op dit symposium wordt de invloed van plantenetende dieren op de landschapsvorming en de vegetatie-ontwikkeling behandeld. Het symposium vindt plaats in het Cultureel Centrum 'De Nieuwe Slof' te Beverwijk. Deelnamekosten bedragen f 65,- (donateurs f 40,-), inclusief lunch.

De opgave geschiedt door middel van overmaking van

de toegangsprijs op girorekening 762 583 ten name van de Stichting Duinbehoud, Leiden, onder vermelding van 'jubileumsymposium'. Nadere inlichtingen bij Stichting Duinbehoud, postbus 11059 (Stationsweg 12), 2301 EB Leiden, 071 - 131 800.

Symposium 'De toekomst van beekdalen'

25 november

Op woensdag 25 november 1992 wordt in 'De Reehorst' te Ede het symposium 'De toekomst van beekdalen' gehouden. Het symposium wordt georganiseerd door de Stichting natuur en Milieu in samenwerking met 'Natuurmonumenten' en enkele milieufederaties. Centraal staat op dit

symposium het concrete herstel van veelal zwaar aangetaste beekdalen in ons land. Inleidingen over onder meer het ecologische 'einddoel' voor diverse landschappen, het gewenste milieuhygiënische en ruimtelijke beleid en plannen voor beekdalherstel.

Er is tevens een uitgebreide posterpresentatie van tientallen herstelacties, variërend van een nieuwe kronkel in een rechtgetrokken beek tot toekomstvisies voor grensoverschrijdende beekdalen of beken in en rond de stad.

Inlichtingen en aanmeldingen voor het symposium en de posterpresentatie bij de Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht, 030 - 331 328 (secretariaat Natuur- en Landschapsbeheer).